

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Адхам Салех Шехдайович,

аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Корупція залишається нездоланим асоціальним явищем протягом тривалого часу. Вона перетворилася на глобальну проблему, що підриває розвиток та довіру до влади у всіх країнах. У сучасну епоху кризи (зміна клімату, збройні конфлікти, пандемії) корупція набуває нових форм і стає транснаціональною загрозою: кошти та активи можуть легко перетинати кордони, а контроль за ними ускладнюється [1]. Для ефективної протидії корупції необхідне узгоджене міжнародне правове регулювання і співпраця. В такий спосіб визначаються основні міжнародні домовленості та інструменти, сучасні виклики, успішні зарубіжні практики та роль співробітництва у подоланні транснаціональної корупції.

Міжнародне співтовариство встановило окремі положення правоохоронного характеру, що спрямовані на протидію корупції. В глобальному вимірі та на регіональному рівні визнано необхідність інтернаціоналізації боротьби з корупційними проявами.

Всеосяжний підхід та визнання корупції проблемою без кордонів на початку ХХІ ст. запроваджено Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., метою якої є сприяння співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею. Кожна держава-учасниця цієї Конвенції зобов'язується вживати таких законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися для того, щоб визнати в якості кримінально каранної діяльність публічних посадових осіб, пов'язаної з отриманням неправомірної переваги при виконанні службових обов'язків, а також інших форм корупції [2].

Єдиним універсальним міжнародно-правовим інструментом у сфері боротьби з корупцією покликана була стати Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р. Згідно досягнутих домовленостей держави взяли на себе обов'язок здійснити низку заходів: криміналізувати підкуп (внутрішній і зовнішній),

привласнення, легалізацію «брудних» грошей тощо, а також запровадити механізми запобігання корупції. Особливо важливими стали положення про міжнародне співробітництво – обмін інформацією, екстрадицію, повернення активів, що розкрадаються. Цей документ також стимулює національні реформи: країни-учасниці адаптують своє законодавство згідно з визначеними параметрами, сприяючи гармонізації норм. Конвенція ООН проти корупції 2003 р. відзначається системним підходом у підборі антикорупційних заходів, а також нововведеннями, які за змістом викликали контраверсійні позиції. В окремих випадках простежується прагнення використати в протидії корупції особливі засоби і методи. Так, відповідно до ст. 20 цієї Конвенції передбачається визнання злочином умисного незаконного збагачення, тобто значного збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати. В означеному аспекті фактично пропонується інший погляд на презумпцію невинуватості. Державам-учасницям запропоновано встановити тривалий строк давності для порушення провадження щодо будь-яких корупційних злочинів, та більш тривалий строк давності або можливість призупинення плинину строку давності в тих випадках, коли особа, підозрювана у вчиненні злочину, ухиляється від правосуддя. Також визначено обов'язок державам у створенні органу чи органів або осіб, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних заходів. Такому органу чи органам забезпечується необхідна самостійність, щоб вони могли виконувати свої функції ефективно й без будь-якого неналежного впливу. Такі особи або працівники такого органу або органів повинні мати відповідну кваліфікацію та ресурси для виконання покладених на них завдань [3].

У регіональному вимірі скоординована міжнародна антикорупційна позиція з'явилася раніше, що свідчить про локальні витоки корупції. На європейському просторі означені процеси здійснюється під егідою Ради Європи. В 1999 р. підписано Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (ETS 173), яка сприймається як амбітний інструмент, спрямований на скоординовану криміналізацію великої кількості корупційних практик. Вона також передбачає додаткові заходи кримінального права та покращення міжнародного співробітництва у переслідуванні корупційних злочинів [4].

Спільна позиція держав-членів Ради Європи, деяких інших європейських держав та Європейського Співтовариства про безпеку

та шкідливість для приватного сектору, а не тільки державних інституцій отримала своє відображення в Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією 1999 р. Важливість цього документу полягає в узгодженому на основі норм міжнародного права переконанні, що цивільне право обов'язково має сприяти боротьбі із корупцією шляхом надання особам, яким заподіяно шкоду, можливості отримати справедливую компенсацію [5].

Організаційним компонентом міжнародно-правових засад запобігання корупції є Група держав проти корупції (GRECO) – утворений у 1999 р. орган Ради Європи, що проводить взаємні оцінки антикорупційних стандартів у країнах-членах та контролює виконання зобов'язань за конвенціями про боротьбу з корупцією.

Міжнародне співтовариство створило потужний набір юридичних інструментів для протидії корупції – від глобальної Конвенції ООН до спеціалізованих регіональних договорів і механізмів спостереження (GRECO, FATF, ОЕСР тощо). Однак сучасні виклики (глобалізація фінансових потоків, технологічні інновації, військові конфлікти) постійно ускладнюють ситуацію, що вимагає оновлення підходів й тісної координації. Оскільки, держави залишаються основними суб'єктами міжнародної політики, безумовно правильною є позиція про переважно національний характер засобів боротьби із корупцією [6, с. 82]. Водночас, міжнародне право має ключове призначення не лише у формуванні спільних стандартів, а й у забезпеченні їх дотримання через співпрацю. Лише комплексний підхід, що об'єднує зусилля на національному і міжнародному рівнях, дозволить протистояти цьому виклику і підвищити довіру людей до влади.

Список використаних джерел

1. Diagona O., Diagne M. Corruption is a Global Problem for Development. To Fight It, We All Have a Role to Play. URL: <https://surf.lt/szifxa> (дата звернення: 08.11.2025).
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 08.11.2025).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 08.11.2025).

4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 08.11.2025).

5. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 08.11.2025).

6. Лебедева Т. О. Міжнародно-правові засади протидії корупційним правопорушенням. *Наук. вісник Міжнарод. гуманіт. ун-ту. Юриспруденція*. 2019. № 37. С. 82–86.

Андрущенко Ігор Григорович,

професор кафедри економіко-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

**КОРУПЦІЯ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ:
ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ**

Енергетичний сектор є стратегічною основою національної безпеки, економічної стабільності та соціального розвитку України. Його ефективне функціонування є критично важливим у період воєнних викликів, відновлення економіки та інтеграції України до європейського енергетичного простору. Проте одним з ключових бар'єрів на цьому шляху залишається плив корупції, який протягом останніх десятиліть стрімко поширюється та системно підриває розвиток енергетичної галузі.

Енергетичний сектор країни традиційно є одним з найбільш корупціогенних сфер через: високу капіталомісткість проєктів, що створює простір для маніпуляцій у тендерах; монополізацію окремих сегментів ринку, таких як газ, електроенергія та нафтопродукти; складність регуляторного середовища та часті зміни нормативно-правових актів; значний вплив олігархічних груп на прийняття рішень; політичну чутливість тарифного ціноутворення тощо [1, с. 387].

Такі умови сприяють зловживанням, неефективному управлінню, перекосу державної політики на користь окремих приватних інтересів.

Що стосується основних проявів корупції в енергетичному секторі України, то до таких варто віднести: